

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Paedagogica VI (2016)

ISSN 2299-2103

Grażyna Gunia

Prof. PhDr. Victor Lechta, Ph.D.

Życie, edukacja i działalność zawodowa Profesora Victora Lechty są związane z największym miastem i stolicą Słowacji – Bratysławą. W tym mieście urodził się (9 maja 1948 roku), ukończył studia, uzyskał kolejne awanse i tytuły zawodowe.

Po ukończeniu w latach 1967–1972 studiów pięcioletnich na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie otrzymał tytuł magistra w zakresie pedagogiki specjalnej oraz logopedii i rozpoczął pracę jako asystent w swojej macierzystej uczelni w Katedrze Pedagogiki Specjalnej (1972–1986). W kolejnych latach rozwijał swoje zainteresowania naukowe zgodnie z wykształceniem. Po uzyskaniu kolejnych stopni naukowych doktora (PhDr 1973–1974) i doktora habilitowanego (1986) otrzymał w 1992 roku tytuł naukowy profesora. Był pierwszym w historii Słowacji Profesorem Pedagogiki Specjalnej oraz ostatnim z tytułem naukowym zatwierdzonym przez prezydenta Czechosłowacji (wywiad z dn. 21 kwietnia 2015 r., dokumenty wew. IPS).

Jako nauczyciel akademicki Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie Victor Lechta był przez 20 lat inicjatorem, założycielem i kierownikiem Zakładu Logopedii, w latach 2000–2008 pracował w Katedrze Klinicznej Logopedii na Słowackim Uniwersytecie Zdrowotnym, a w latach 2003–2008 stworzył i pełnił funkcję kierownika Centrum dla Dzieci Jąkających – Centrum for Dysfluency. „Szkoła słowacka/bratysławska” pod kierunkiem doktora, a następnie profesora Victora Lechty, stworzyła wiodący ośrodek kształcenia słowackich terapeutów mowy – logopedów, a opracowania teoretyczne w zakresie logopedii były i są doceniane w wielu krajach świata. Swoją działalność naukową Profesor kontynuował na Uniwersytecie w Trnawie. Instytut Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie miał również przywilej współpracy naukowo-dydaktycznej z Victorem Lechtą – w latach 2006–2014 pracował na stanowisku profesora w Instytucie.

Badania naukowe z zakresu pedagogiki specjalnej i logopedii były ściśle związane z praktycznymi doświadczeniami zawodowymi, które Victor Lechta zdobył już w trakcie studiów, jeden dzień w tygodniu odbywał praktykę w szkole, placówce opiekuńczo-wychowawczej lub poradni dla dzieci wymagających interwencji logopedycznej. Pierwsze badania naukowe Victora Lechty dotyczyły zagadnień pedagogiki specjalnej/leczniczej, a przedmiotem szczególnego zainteresowania była diagnoza i terapia mowy uczniów z niepełnosprawnością intelektualną objętych edukacją specjalną. Ustawiczne kształcenie kontynuował w wielu ośrodkach uniwersyteckich w Europie, m.in. w roku akademickim 1990/91 roku uzyskał międzynarodowy dyplom z zakresu pedagogiki Marii Montessori – Niemieckiej Akademii Rehabilitacji Rozwojowej w Monachium.

Działania naukowe na rzecz teoretycznych i praktycznych rozwiązań w zakresie pedagogiki specjalnej i logopedii Profesor realizuje nie tylko na terenie uczelni, ale również w ramach działalności słowackich organizacji naukowych, takich jak: Stowarzyszenie Pedagogów Specjalnych, Stowarzyszenie Logopedów, Centrum dla Jąkających się. Jest członkiem rad i zespołów redakcyjnych czasopism naukowych i dydaktycznych: „Pedagogika Specjalna” – Pradze, „Sonderpädagogische Förderung” – Berlinie, „Journal of speech and language pathology” – Polska, „Journal of Pedagogy” – Trnawie, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis” – Polska, „Rehabilitacja” i „EFETA” w Bratysławie. Należy zaznaczyć, że jest założycielem i przewodniczącym rady redakcyjnej czasopisma „EFETA”. Ściśle współpracuje z wieloma ośrodkami uniwersyteckimi. Prowadził wykłady głównie w Niemczech (Uniwersytet w Kolonii n/Rhein, Uniwersytet Frankfurt/Main, Akademia Rehabilitacji Rozwojowej Monachium, Uniwersytet w Berlinie i w Monachium). Jako wysokiej klasy specjalista w zakresie terapii mowy był w roku 1993 profesorem wizytującym Uniwersytet w Budapeszcie, w 2006 roku Uniwersytet w Wiedniu, a latach 1995–1997 był członkiem zarządu Europejskiego Forum ds. Kształcenia Podyplomowego Pedagogów Specjalnych w ramach projektu „Phare Lien”. Instytut Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie miał również możliwość współpracy naukowo-dydaktycznej z Victorem Lechtą, ponieważ w latach 2006–2014 pracował na stanowisku profesora.

Profesor Victor Lechta to uznany autorytet w zakresie teoretycznych i praktycznych rozwiązań w zakresie logopedii i pedagogiki specjalnej. Autor kilkudziesięciu monografii, podręczników, skryptów akademickich, redaktor prac zbiorowych oraz artykułów w czasopismach naukowych, a także prac popularno-naukowych (łącznie wydał 92 publikacji w latach 2007–2011 – dane opracowane na podstawie dokumentów wewnętrznych IPS). Jako uczeń słowackich i czeskich logopedów (Liška, Sovák) kontynuował i stworzył koncepcję logopedii jako samodzielnej dyscypliny naukowej. Wprowadził i rozwinął określenie „zaburzenia zachowania konwerbalnego”, które jest stosowane w literaturze specjalistycznej w Niemczech, Słowacji, Czechach, Polsce i Rosji (Lechta 1995, 2002). Pierwszy, w czeskiej i słowackiej literaturze poświęconej terapii mowy, zwrócił uwagę na pragmatyczne

aspekty języka oraz wprowadził pojęcia „zaburzonej zdolności komunikacyjnej” oraz „symptomatologiczne zaburzenia zdolności komunikacyjnej”, jako kluczowego przedmiotu badań i działań interwencji logopedycznej realizowanej na trzech wzajemnie się uzupełniających poziomach: diagnozy, terapii i profilaktyki (Lechta 2002, 2011a, b, c, 2013). Jest specjalistą w zakresie balbutologopedii – specjalizacji zawodowej logopedii zajmującej się profilaktyką, diagnozą i terapią osób jękających się (1994, 2004, 2010, 2011a, 2011b, 2013). Opracował historię kształcenia specjalnego na Słowacji w kontekście tendencji obserwowanych w Europie Środkowej oraz sposoby rozwiązań w perspektywie przyszłości. Zajmuje się również problemem edukacji włączającej – stworzył filozofię całościowego ujęcia pedagogiki inkluzyjnej (Lechta 2010a, 2010b, 2011, 2012, 2013a, b, c, 2015).

Działalność naukowa Profesora Victora Lechty jest znana polskim logopedom od ponad 20 lat. W czasopiśmie „Logopedia. Kultura Żywego Słowa”, które wydawane jest od 1960 roku przez Polskie Towarzystwo Logopedyczne w Lublinie, ukazało się kilka opracowań tego Autora. Na Słowacji od lat 90. XX wieku logopedia jest uznawana „za naukę autonomiczną przez Słowacką Akademię Nauk”, ale często u progu trzeciego tysiąclecia traktowano tę samodzielną dyscyplinę, jako dział pedagogiki specjalnej (Lechta, Vánhara, Baláz 1993: 101). Należy zaznaczyć, że słowackie opracowania traktują logopedię jako dziedzinę wiedzy, kierunek studiów i profesję, co sytuuje ją jako samodzielną dyscyplinę naukową o charakterze multiinterdyscyplinarnym (Lechta 2002a, 2011a). W Polsce, pomimo starań Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Polskiej Fundacji Zaburzeń Mowy i innych stowarzyszeń, logopedia nie ma uporządkowanych form kształcenia logopedów w ramach kierunku studiów i rozwiązań organizacyjnych (standardy kształcenia), i nie jest traktowana jako samodzielna dyscyplina naukowa.

Viktor Lechta w rozważaniach teoretycznych na temat przedmiotu i podmiotu badań logopedii (2002a, 2009, 2011a), tak jak przedstawiciele polskiej logopedii (por. Grabias 2000, Błeszyński 2014), podkreśla odejście od terapii skierowanej wyłącznie na korekcję nieprawidłowej artykulacji głosek (wad wymowy) i objęcie terapią wszystkich płaszczyzn językowych osoby z zaburzoną zdolnością komunikacyjną. Oznacza to „przesunięcie przedmiotu badania od *mówienia do komunikacji*, od *indywidualnego do interindywidualnego* [...] z uwzględnieniem pragmatycznej płaszczyzny językowej” (Lechta 2011a: 16). Zgodnie z przyjętą teorią centralnym pojęciem logopedii jest komunikacja, a „zdolność komunikacji, czyli zdolność człowieka do świadomego i według odpowiednich norm ortofonicznych używania języka jako systemu znaków i symboli w całej jego kompleksowości oraz we wszystkich jego formach, w celu realizowania określonego zamierzenia komunikacyjnego”, jest odzwierciedleniem współczesnego podejścia do egzystencji i funkcjonowania człowieka oraz respektowaniem Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych uchwalonej przez ONZ (Lechta 2011a: 20). Dla praktyki logopedycznej ważna jest diagnoza i terapia zaburzeń zachowania konwerbalnego, które utrudniają realizację zamierzenia komunikacyjnego, np. grymasy i ruchy mimiczne osób jękających się, kiwanie się na

boki osób z autyzmem lub niewidomych. Diagnoza różnicowa między zachowaniem konwerbalnym, a komunikacją niewerbalną wymaga transdyscyplinarnego ujęcia problemu, o którym pisał Profesor Victor Lechta (1995).

Obszarem zainteresowań Victora Lechty jest również pedagogika inkluzyjna. Z inicjatywy Profesora problem wielowymiarowego i interdyscyplinarnego poszukiwania najlepszych z możliwych modeli edukacji dla dzieci niepełnosprawnych i o zróżnicowanych potrzebach, był i jest dyskutowany nie tylko przez pedagogów, ale i innych specjalistów, przedstawicieli różnych krajów, teoretyków i praktyków, na spotkaniach naukowych (cykliczne konferencje w Smolenicach na Słowacji „Transdyscyplinarne aspekty inkluzyjnej pedagogiki”) oraz w formie publikacji (Gunia, Góra 2010). Omawiając całościowe podejście do edukacji włączającej – rys historyczny postawy społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych, ustalenia terminologiczne, legislacyjne, komponenty i kierunki jej dalszego rozwoju, Victor Lechta (2010a: 325–326) uważa, że „pedagogika inkluzyjna jest zobowiązaniem do symbiozy edukacji powszechnej i specjalnej. W żadnym razie nie oznacza ona likwidacji pedagogiki specjalnej [...] ale o inną jakość niż integracja: o bezwarunkowe zaakceptowanie specjalnych potrzeb wszystkich dzieci”. Praktyczna realizacja idei inkluzji, która stała się czymś oczywistym w XXI wieku wymaga jednak ostrożności w perspektywie rozwiązań systemowych w przyszłości przy uwzględnieniu wszystkich komponentów w perspektywie teraźniejszego i przeszłego dorobku kształcenia i wychowania dzieci o specjalnych problemach edukacyjnych (Lechta 2010b, 2011, 2013). Polski czytelnik, poza bogatą literaturą w języku słowackim, może zapoznać się z opracowaniami na temat genezy i filozofii pedagogiki inkluzyjnej w publikacji czwartego tomu akademickiego podręcznika *Pedagogika – subdyscypliny i dziedziny wiedzy o edukacji* pod red. B. Śliwerskiego.

Dorobek naukowy i szczególne zasługi w zakresie pedagogiki specjalnej i logopedii Victora Lechty zostały obdarzone najwyższą godnością akademicką – nadaniem tytułu doktora honoris causa. Dnia 9 maja 2014 roku (w dniu 66 urodzin) Uniwersytet im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie w dowód uznania dorobku naukowego przyznał Profesorowi ten zaszczytny tytuł uznania i podkreślenia autorytetu naukowego na skalę międzynarodową.

Literatura

- Błęszyński J. (2014), *Oddziaływania terapeutyczne w logopedii* [w:] *Terapia logopedyczna*, D. Baczala, J. Błęszyński (red.), Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.
- Cséfalvay Z., Lechta V. a kol. (2013), *Diagnostika narušené komunikačnǐ schopnosti u dospělých*, Praha: Portál.
- Grabias S. (2000), *Mowa i jej zaburzenia*, „Logopedia”, t. 28, 7–36.
- Gunia G., Góra A. (2010), *Recenzja, Edukacja Zdrowotna*, „Półrocznik Naukowy”, 7(1), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk społecznych, Łódź, 157–162.
- Gunia G., Lechta V. (2011a), *Wprowadzenie do logopedii*, Wydawnictwo Impuls, Kraków.

- Gunia G., Lechta V. (2011b), *Symptomatologiczne zaburzenia zdolności komunikacyjnej i ich aplikacje w surdologopedii*, [w:] *Teoria i praktyka oddziaływań profilaktyczno-wspierających rozwój osób z niepełnosprawnością*, J. Baran, T. Cierpiatowska, A. Mikrut (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Lechta V., Vānhara L., Baláž J. (1993), *Logopedia na pragu trzeciego tysiąclecia*, „Logopedia”, 20, 99–102.
- Lechta V. (1994), *Jqkanie a upośledzenie umysłowe*, „Logopedia”, 21, 31–35.
- Lechta V. (1995), *Zaburzenia komunikacji konwerbalnej i ich znaczenie w logopedii*, „Logopedia”, 22, 95–98.
- Lechta V. i kol., (2002a), *Terapia narušenej kom unikanej schopnosti*, Vydavateľstvo Osveta.
- Lechta V. (2002b), *Symptomatische Sprachstörungen*, Klinkhardt Verlag, Bad Heilbrunn.
- Lechta V. (2004), *Koktavost. Komplexnípřístup*, Portál, Praha.
- Lechta V. (2009), *Metody, techniky i zásady terapie logopedycznej*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne aspekty terapii pedagogicznej osób z niepełnosprawnością*, B. Oszustowicz, V. Lechta (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków.
- Lechta V. (2010a), *Pedagogika inkluzyjna*, [w:] *Pedagogika*, t. 4, B. Śliwerski (red.), Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot.
- Lechta V. (2010b), *Pedagogika integracyjna kontra edukacja inkluzywna (włączająca)*, [w:] *Krakowska pedagogika specjalna*, J. Wyczasany, E. Dyduch (red.), Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków.
- Lechta V. (red.) (2010c), *Základy inkluzivní pedagogiky*, Portal, Praha.
- Lechta V. (2010d), *Koktavost. Integrativní přístup*, Portál, Praha.
- Lechta V. Králiková B. (2011a), *Když naše dítě nemluví plynule*, Portál, Praha.
- Lechta V. (2011b), *Symptomaticképoruchyřeči u dětí*, Portál, Praha.
- Lechta V. (red.) (2011c), *Inkluzívna edukácia ako viacdimenzionálny výchovný problém*, Iris Bratislava.
- Lechta V. (red.) (2012a), *Výchovný aspekt inkluzívnej edukácie a jeho dimenzie*, Iris Bratislava.
- Lechta V. (2012b), *Logopedics and inclusion*, „Journal of speech and language pathology”, 2(1), 14–19.
- Lechta V. (red.) (2013a), *Inkluzívna pedagogika a jej komponenty*, Typi Universitatis Tyrnaviensis, Trnava.
- Lechta V., Kudláčková (red.) (2013b), *Reflection of Inclusive Education of 21st Century in Correlative Scientific Fields (How to turn risks into chances)*, Peter Lang Publishing, Frankfurt.
- Lechta V. (2013), *Logopedia a inkluzja*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki logopedycznej*, E.M. Skorek, K.B. Kochan (red.), Wydawnictwo UZ, Zielona Góra.
- Vitásková K. Lechta V. (2015), *Wissenschaftliche Kooperation zwischen der Tschechischen und Slowakischen Republik – dargestellt am Beispiel der Erforschung Symptomatischer Sprachstörungen und Inklusion*, [w:] Leonhardt, A. et al., *Die UN-Behindertenrechtskonvention und Ihre Umsetzung*, Klinkhardt Verlag, Bad Heilbrunn.
- Wywiad z dn. 21 kwietnia 2015 r.
- Dokumenty wew. IPS.

Professor Victor Lechta

Abstract

The aim of the elaboration is to present the scientific actions of professor Victor Lechta for the theoretical and practical solutions in special pedagogy and logopaedics. It especially underlines his input in creating the concept of logopaedics as a standalone scientific discipline worthy of the 21st century and his actions as an author and supporter of the terms "impaired communication ability" and "symptomatological communication ability disorders".

Keywords: logopaedics, impaired communication ability, symptomatological communication ability disorders, converal behaviour disorders

Grażyna Gunia

surdopedagog, logopeda, nauczyciel akademicki w Instytucie Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Główne kierunki badań i zainteresowania naukowe związane są z pedagogiką specjalną, rehabilitacją osób głuchych i słabosłyszących, logopedią, pedagogiką zdrowia i promowaniem zdrowia osób z niepełnosprawnością.